

Sevinc ƏLİYEVƏ

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

AMEA Folklor İnstitutu

E-mail: sevinc.k.aliyeva@gmail.com

ORCID kod: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0004-8353-0003>

<https://doi.org/10.59849/2309-7949.2025.1.82>

“DASTANI-ƏHMƏD HƏRAMİ” ƏSƏRİNİ XALQ ƏDƏBİYYATINA BAĞLAYAN XÜSUSİYYƏTLƏR

Açar sözlər: “Dastani-Əhməd Hərami”, folklor, yazılı ədəbiyyat, atalar sözləri, aforizmlər, məsnəvi, əruz vəznü, dastan, poema

Summary

Sevinj Alieva

Characteristics that connect the work of “Dastani-Ahmed Harami” to folk literature

“Dastani-Ahmad Harami” of the XIII century is considered the first example of Azerbaijani-language poetry. It is very valuable as well as the first example of masnavi. The author of this masnavi is unknown, the work written in a simple language belonging to folk literature is in eruz vezn. However, when reading Masnavi, we can hear the features of the syllable, because the national artistic and poetic features inherent in Azerbaijani poetry have been preserved. This further increased the attachment of the work to folk literature, and we know that the happy ending of the epic is one of the qualities inherent in folk art. From the history of literature, we know that this work was first discovered in 1928 by the Turkish scientist named Talat check. It was printed in Istanbul in 1933 and 1946. The facts mentioned by us show that the hard work of the Turkish scientist in the creation of the “Dastani Ahmad Harami” is undeniable. So, before publishing it, the researcher wrote a fifteen-page preface, the final word about the work, as well as compiled an explanatory dictionary of about a thousand words and phrases. The form of writing, language, style, heroes, the mentioned musical instruments, dishes, fruits and sweets, wedding customs show the richness of the work with examples of folk literature, as well as belonging to the Turkic peoples, especially the Azerbaijani people. According to another appendix of Talat Onay, the writing of the epic dates back to the end of VII century A.D., and this dates back to the end of XIII and beginning of XIV century in Gregorian calendar. This opinion is confirmed by the studies of Azerbaijani scientists. This opinion is confirmed by the studies of Azerbaijani scientists. The studies of Hamid Arasli and Samat Alizadeh also show that the work is an important source for Azerbaijani poetry and folk literature of the XIII century. The proverbs and sayings, aphorisms and parables used mean that folk literature is used in the work and these examples give the work a special meaning. Therefore, “Dastani-Ahmad Harami” has a certain perfection and wisdom. In the article we talked more widely that “Dastani- Ahmad Harami” contains the features of our literary language before Gazi Burhanaddin and Imadaddin Nasimi. The work is more in harmony with the language of the epos “Kitabi-Dede Gorgud”, as well as the poem” Qisseyi-Yusif “ by Ali. The way of saying words, a number of aphorisms and phrases can serve as a vivid example of our idea. There are no words and expressions that are difficult to understand in this work, written in a simple and clear language. Of course, the ideas mentioned by us are for the period of the work itself, all words and phrases in the work were used in their native

language, which everyone understands. These facts also confirm once again that the work was written using folk art and folk colloquial language.

Key words: “Dastani-Ahmed Harami”, folklore, written literature, proverbs, aphorisms, masnavi, eruz vezni, epic, poem

Резюме

Севиндж Алиева

Характеристики, связывающие произведение «Дастани-Ахмед Харами» с народной литературой

«Дастани-Ахмед Харами» XIII века считается первым образцом азербайджаноязычной поэзии. Он очень ценен, а также как первый образец маснави. Автор этого маснави неизвестен, произведение, написанное простым языком, относящимся к народной литературе, находится в эруз везне. Однако при чтении маснави мы можем услышать особенности слога, потому что национальные художественно-поэтические особенности, присущие азербайджанской поэзии, были сохранены. Это еще больше усилило привязанность произведения к народной литературе, и мы знаем, что счастливый конец эпоса является одним из качеств, присущих народному творчеству. Из истории литературы мы знаем, что это произведение впервые было обнаружено в 1928 году турецким ученым по имени Талат Чек. Он был напечатан в Стамбуле в 1933 и 1946 годах. Приведенные нами факты показывают, что упорный труд турецкого ученого в создании «Дастани Ахмед Харами» неоспорим. Так, перед его публикацией исследователь написал пятнадцатистраничное предисловие, заключительное слово о произведении, а также составил толковый словарь, насчитывающий около тысячи слов и выражений. Форма написания, язык, стиль, герои, упомянутые музыкальные инструменты, блюда, фрукты и сладости, свадебные обычаи показывают насыщенность произведения образцами народной словесности, а также принадлежность к тюркским народам, особенно азербайджанскому народу. Согласно другому приложению Талата Чек, написание эпоса относится к концу VII века н.э., а по григорианскому календарю это относится к концу XIII и началу XIV века. Это мнение подтверждают и исследования азербайджанских ученых. Это мнение подтверждают и исследования азербайджанских ученых. Исследования Гамида Араслы и Самата Ализаде также показывают, что произведение является важным источником для азербайджанской поэзии и народной литературы XIII века. Используемые пословицы и поговорки, афоризмы и притчи означают, что в произведении используется народная литература, и эти примеры придают произведению особый смысл. Поэтому «Дастани-Ахмед Харами» обладает определенным совершенством и мудростью. В статье мы более широко говорили о том, что «Дастани-Ахмед Харами» содержит черты нашего литературного языка до Гази Бурханаддина и Имадеддина Насими. Произведение более гармонирует с языком эпоса «Китаби-Деде Горгуд», а также поэмы «Гисеи-Юсиф» Али. Манера произнесения слов, ряд афоризмов и фраз могут служить ярким примером нашей идеи. В этом произведении, написанном простым и ясным языком, нет слов и выражений, которые трудно понять. Конечно, упомянутые нами идеи относятся к периоду самого произведения, все слова и фразы в произведении использованы на родном языке, который понятен всем. Эти факты также еще раз подтверждают, что произведение было написано с использованием народного творчества и народного разговорного языка.

Ключевые слова: «Дастаны-Ахмед Харами», фольклор, письменная литература, пословицы, афоризмы, маснави, эруз везни, эпос, поэма

Giriş. “Dastani-Əhməd Hərami” əsərinin Azərbaycan dilində yazılması XIII əsrə təsadüf edir və bu əsər haqqında elmi məlumatı ilk dəfə Həmid Araslı söyləyib. Bu haqda məlumatı ilk dəfə akademik Həmid Araslı verib. Filologiya

elmləri doktoru, pedaqoq Samət Əlizadə “Dastani-Əhməd Hərəmi” əsərinin XIII əsr Azərbaycan şeir dilinin araşdırılması üçün əhəmiyyətli bir mənbə, illüstrativ material olduğunu qeyd edir. Dastan, sözsüz ki, XIII əsr abidəsidir. Lakin bu əsər uzun illər ədəbiyyat tariximizə məlum olmayıb, buna baxmayaraq ədəbiyyatşünas alimlər dastanı Azərbaycan dili və ədəbiyyatının ən qədim abidələrindən biri hesab etmişlər. Əsər giriş və altı məclis daxil olmaqla 816 beytdən ibarətdir.

Bu məqamda bunu da vurğulayaq ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının da müəllifi bəlli olmayıb. Lakin indi “Kitabi-Dədə Qorqud” adı ilə məşhur olan bu dastan, oğuz qəbilələrinin Azərbaycana gəldiyi əsrlərin tarixi hadisələri ilə səsleşən, XI əsrdə bizə məlum olmayan bir şəxs tərəfindən yazıya köçürülmüş müxtəlif dastanlardan ibarətdir (8, 31).

Bu dastanı bu gün bünyad edəlim,
Haqqın qüdrətlərin biz yad edəlim.
Gəlin, ey məni bəhrin seyr edənlər,
Bu dərya gövhərindən xeyir edənlər.
Məanidə qılı iki biçənlər,
Dilindən daima gövhər saçanlar (1, 3).

Leyli və Məcnun” poeması kimi “Dastani-Əhməd Hərəmi” əsəri də həzəc bəhrində yazılıb, məsnəvi formasında qələmə alınmışdır. Bu poema həm də daxilində qəzəl verilən ilk əsər kimi ədəbiyyat tarixində öz yerini tutmuşdur. Kin-küdurətin bədii cəhətdən tənqid olunduğu bu əsərdə də qeyd olunur ki, bu xarakter yalnız kin saxlayanın özünə ziyan vurur. Bununla aydın olur ki, əsas məqsəd əxlaqi ideyanı oxucunun diqqətinə çatdırmaqdır. Avropa cəngavərlik romanları var ki, hadisələrin cəlbədiciliyi ilə diqqətimizi çəkir, amma “Dastani-Əhməd Hərəmi” əsəri bu cəhətdən onlardan fərqlənir. Aydın olur ki, əsərin əsas ideyası xeyir və şər qüvvələr arasında mübarizə, xeyirin şər üzərində qələbəsidir. Əsərdə hadisələr məclislər şəklində qurulmuşdur. Əsərdə ənənəvi başlıqlarla qarşılaşırıq, şair bir-başə mətləbə keçərək qələmə aldığı əhvalatı danışmağa başlayır. Əsərdə dörd surət var. Əsərin baş qəhrəmanı insanların səadət yolunu kəsən Əhməd Hərəmidir.

Əlyar Səfərlinin də “hərəmi” sözü haqqında araşdırması fikirlərimizi təsdiq edir : “Dastanda “hərəmi” sözü mənfi mənada səslənmişdir. Sonrakı əsrlərdə baş verən Cəlalilər hərəkatı dövründən fərqli olaraq burada hərəmiyə, dəliyə dərin bir nifrət vardır. Əhməd Hərəmi və onun doqquz yoldaşı oğrudur, quldurdur. Onların Krimdən Bağdad şəhərinə gəlib çıxması da oğurluqla bağlıdır” (4, 246). Məğrur, igid qadın obrazı olan Güləndamın Hərəmini öldürməsi xeyirin şərə qalib gəlməsi anlamını ifadə edir. Əsər ilk dəfə 1978-ci ildə Bakıda çap olunub.

Onu da bilirik ki, XIII əsr Azərbaycan epik poeziyasına aid olan iki nümunədən biri “Dastani-Əhməd Hərəmi” əsəri, digəri Qul Əlinin “Qisseyi-Yusif” poemasıdır ki, onların da ortaq cəhətlərinin olması xeyir, haqq-ədalət, mərdlik, dürrüslük kimi müsbət keyfiyyətlərin, islam dininin humanist dəyərlərinin bədii cəhətdən əksi, eləcə də insanlığa ləkə olan mənfi keyfiyyətlərin tənqidi ilə səciyə-

yələndirilir. “Azərbaycan ədəbiyyat tarixi” kitabında da göstərildiyi kimi, “Azərbaycan şifahi və yazılı ədəbiyyatında xeyirlə şərin mübarizəsini təsvir edən əsərlər çoxdur. Onlarda qara qüvvələr nəcib, gözəl insanların yolunu kəsir, yaramaz işləri ilə seçilirlər. Nizaminin “Yeddi gözəl”ində yeddi nağılın hamısında bədii düşüncənin hədəfi iki qüvvənin mübarizəsindən ibarətdir. “Dastani-Əhməd Hərami”də Əhməd Hərami şəhər insandır (4, 246).

Nəzəri çərçivə. Əsərdə hadisələr altı məclis çərçivəsində təsvir olunur deyə, birinci məclisdə başlayan hadisələr sonuncu altıncı məclisdə bitir. Əsəri oxuyanda aydın olur ki, bu cür quruluş əsərdə yarımçıqlıq kimi nəzərə çarpmır. Sonuncu altı məclisin nəticə hissəsindəki beytlərə diqqət yetirsək, fikrimiz daha aydın izah olunar:

O gecə sübhədək işrət edərlər,
Sabah olucağız gör ki, nəderlər,

Başın Əhməd Həraminin kəsərlər,
Dəxi gövdəsini bürçə asarlar.

Alıb bəylər başın meydanə çıxdı,
Nişan üçün qabaq yerinə dikdi.

Tamaşayı görür ol gün əmirlər,
Ulu, kiçi, sipahilər, vəzirlər.

Oxa dikdilər ol düşmən başını,
Son ucu noldu, gör anın işini.

Yavuz sanıları başına gəldi,
Nə kim sanırdı xəlqə, kəndi buldu (1, 110).

Sonuncu bu beyt hadisələrdən çıxarılan nəticə kimi görünür və xalq hikmətini xatırladan bir dəyərləndirmədir.

“Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kitabında əsərin tarixi ilə bağlı daha bit fakta rast gəlirik: “Dastani-Əhməd Hərami” anadilli şeirimizin ilkin təşəkkül tarixini, ideya-mövzu qaynaqlarını, sənətkarlıq istiqamətini, milli bədii-poetik gözəlliklərini araşdırmaq baxımından da son dərəcə dəyərlidir. Əsər 1632 misradan ibarətdir, klassik məsnəvilər kimi, rəsmi başlıqlarla başlayır. Lakin yeganə əlyazmasının başlanğıcı və sonunda olan bəzi səhifələr düşdüyündən onların hamısını burada görmürük” (4, 243).

Biz də bir daha belə düşünür və qeyd edirik ki, “Dastani-Əhməd Hərami” əsərinin müəllifi folklora, xalq deyimlərinə bağlı bir sənətkar olmuş, bundan dolayı öz əsərini xalq ruhuna yaxın etmək üçün hər məclisdən sonra xalqa, oxucuya müraciət formasında, beytlərlə xitab edir. Məqamı var ikən qeyd edək ki, XIV

əsrdə yaşayıb yaratmış Yusif Məddah da “Vərqa və Gülşa” poemasını məclislər şəklində yazmışdır.

Apardığımız araşdırma nəticəsində qarşımıza çıxan filologiya elmləri doktoru, professor Seyfəddin Rzasoyun fikirləri də yerinə düşür, maraq doğurur:

“Hər bir epik ənənə və onu sistemləşdirən epos bütün hallarda milli hadisədir. Çünki epos etnosun bütün fiziki və mənəvi təcrübəsini ümumiləşdirən düşüncə sistemidir. Epik ənənə eposun yaddaş formullarına çevirdiyi etnik-mədəni təcrübənin mövcudluğunun bütün formalarını əhatə edən bədii-estetik sistemdir. Ona görə də hər bir xalqın öz epik ənənəsini ardıcıl şəkildə öyrənməsi təkcə elmi məsələ yox, həm də xalqın milli-mənəvi ehtiyacının ifadəsidir. Etnos öz epik ənənəsini müntəzəm şəkildə öyrənməklə ondan ehtiyacı olduğu etnokosmik enerjini əldə edir” (3, 142).

“Dastani-Əhməd Hərami” əsərini folklora bağlayan ən ümdə əlamət onun Azərbaycan nağıl və dastanlarını xatırladan sadə süjet əsasında qurulmasıdır.

Səsi-ünü Rum və Şam elinə çatan Əhməd Hərami doqquz əməl yoldaşı ilə uzun zaman karvanları qarət edər, bununla var-dövlət toplayarmışlar. Nəhayət, bir gün Bağdadda sultanın xəzinəsinə daxil olan Əhməd Həramini sultanın qızı Güləndam görür və yaralayır. Yoldaşlarını isə öldürür. Hadisədən xəbər alan sultandan doqquz qulduru kimin öldürdüyünü gizlədirlər. Krımdan dəyərli hədiyyələr alıb sultana göndərən Əhməd Həramini bununla sultanın diqqətini cəlb edir və sultan qızı Güləndamı ona ərə verməyə qərar verir. Təbii ki, Güləndam bu evliliyə razı olmasa da, atasına görə susmaq məcburiyyətində qalır. Və vəziyyətdən çıxış yolu düşünərək özünə bənzəyən kənizini Əhməd Həramiyə ərə verir. Təsədüfən kəniz ölür və Güləndam çıxılmaz vəziyyətdə qalır. Əhməd Hərami onu da götürüb Krıma yola düşür. Məlumdur ki, Əhməd Həraminin əsas məkrli məqsədi Güləndamı öldürmək idi. Hadisələr elə cərəyan edir ki, Güləndam yoldan keçənlərin köməyi ilə Şiraza Xoca Rüstəm adlı bir qəhrəmana yetişdirilir. Nəhayət, Güləndam Xatunun oğlu, Şirazın hakimi Güləfruh ilə ailə qurur. Əhməd Hərami bir çox hiylələr işlədərək Güləndamı şah sarayında yenidən məhv etməyə çalışsa da, xanımın ayıqlığı, zirəkliyi sayəsində quldur niyyətini həyata keçirə bilmir, qurulan plan əsasında Həraminin başı bədənindən ayrılıb oxa sancılır. Bu xəbəri eşidən şəhər əhli şamlar yandırır, bayram edirlər. Güləndamın canı Əhməd Həramidən, şəhər əhlinin canı isə oğrudan, baş kəsib, qan tökən quldurdan qurtulur.

Əlyar Səfərli əsər haqqında daha bir diqqəti çəkən fikri ortaya qoyur: “Bir cəhət də səciyyəvidir ki, klassik məsnəvilərdə, bir qayda olaraq, qızın eşqindən ancaq ana soraq tutur və tədbir görməyə başlayır. “Dastani-Əhməd Hərami”də isə ata qızına ərə getməyi təklif edir, ana surətinə isə rast gəlmirik. Poemadakı bu xüsusiyyət türk xalqlarının əski epos və dastan ənənələri ilə bağlıdır. Bu baxımdan ata ilə övladın söhbəti çox səciyyəvidir (4, 249).

Əsərin qısa təsvirini qeyd etməkdə məqsədimiz budur ki, poemanın ilk oxunuşda nağıl və dastanı xatırladan süjet əsasında yazılmasını təsdiq etməkdir. Bu

isə onu sübut edir ki, əsər öz qidasını Azərbaycan xalq yaradıcılığından alıb və xalq yaradıcılığına xas olan xoşbəxt sonluqla bitir.

Poemada təsvir olunan surətlər çoxdur. Bunların bir qismi epizodik surətlərdir. Məsələn, Bağdad sarayındakı vəzirlər və xadimlər Yaqut, Cəfər, Şiraz sarayını qoruyan qullar, Güləndamın anası, Şiraz sarayının bağbanı, kənizlər, xatun. Bütün bu epizodik surətlər belə əsərin dolğunlaşmasına, dastan, nağıl forması almağına müsbət təsirini göstərir. Bu keyfiyyətlər isə əsərin dilini sadələşdirdiyi üçün oxucular tərəfindən əsərin yorucu deyil, rahat mütaliə edilməsinə, oxunmasına müsbət təsir göstərir.

Maraqlı tərəflərdən biri də budur ki, əsərin müəllifi hadisələrə müdaxilə etməməyə çalışsa da, bu, sona qədər davam etmir. Təsvir olunan əhvalatdan güc alan, təsirlənən sənətkar belə hadisələrə münasibət bildirmək məcburiyyətində qalır. Bunu əsərin son məclisində aydın şəkildə görürük.

Professor Ramazan Qafarlı yazır: “Rəqəmlərin mifoloji əsasları ilkin dünya görüşünün məhsuludursa, hesab və hesablama strukturları nisbətən sistem halda bir qədər sonrakı çağlarda – arxaik mədəniyyətlərin formalaşması başa çatanda meydana atılmış, bundan sonra saylar həm də gerçək, həqiqi mənada dərk olunmuşdur” (2, 420). “Dastani-Əhməd Hərami” əsərində də bu fikir özünü doğruldur. Fikrimizin ifadəsi üçün əsərdən nümunə göstərdiyimiz beytlər öz təsdiqini tapır:

Yedi oğlan gətirdim aydan arı,
Yüzü güldür, şəkərdir, ağzı yarı.

Yedi dəxi qız-oğlanlar ay üzlü,
Dini inci ibi, gül şəhd sözlü.

Yedi hindi qılıç, yedi gözəl at,
Yügürsə eyləyə karlanqıcı mat,

Həm üş gövhər gətirmişəm dəxi uş,
Qəbul etsin ki, könlümüz ola xoş (1, 40).

“Dastani-Əhməd Hərami” əsərində rast gəldiyimiz, oxuyub qavradığımız hadisələr, əhvalatlar, təbii ki, bu günümüz üçün real sayıla bilməz. Əsər zamanəmiz üçün qeyri-real hesab olunan əhvalatlarla, fantastika ilə zəngindir. Bu isə sehrli nağıllarda rast gəldiyimiz hallardır. Məsələn,

Bir əfsun oxudu Əhməd Hərami,
Xəzinə inlədi düşdü təmami.

Dükəli çünki açıldı qapular
Utalı-utalı çün getdi bunlar.

Taş eşikdə qərar etdi nigarın
Pənah etdi nədir gör intizarın.

Yalın eylədi ol hindi qılıcı,
Görün nə qılur ol fitnə qılıcı (1, 29).

Sehrli ünsürlərin əsərdə yer alması, baş qəhrəmanın adı ilə daha çox bağlı olması bilavasitə xalq ədəbiyyatından gələn xüsusiyyətdir.

Xalq ədəbiyyatının təsiri bir də bunda özünü göstərir ki, dastan əruz vəznində yazılsa da, şeirimizin ənənəvi poetik xüsusiyyətləri önə çıxmışdır. Məhz buna görə də beytlər heca vəznli şeirlərin oxunduğu qaydada səslənir.

Qeyd etdiyimiz kimi, əsərdə təsvir edilən hadisələrin tərənnümünə həsr edilmiş, adi təhkiyə xüsusiyyətli şeir nümunələri üstünlük təşkil edir. Sanki beytlər nəsr əsərlərini xatırladır. Bu da xalq ədəbiyyatından irəli gələn keyfiyyətlərdir.

Fikrimizin bariz nümunəsi üçün aşağıdakı beytlərə diqqət yetirək:

Vəli bir hacətim var söyləyəm bən,
Bu gün halu sizə şərh eyləyəm bən.

Malım, mülküm bənim çoxdur Kırımda,
Öküş gəncü xəzinəm var yerimdə (1, 57).

Sənətkar xalq hikmətinə belə özünəməxsus şəkildə müraciət edir. Belə ki, atalar sözləri və məsəllərdən istifadə edərək obrazların yaşadığı həyatı, daxili və xarici aləmini, güzəranını tərənnüm edir. Məsələn,

Cəfa imiş bu dünyanın vəfası,
Ki, bin yaxşı işi dəgməz yamana (1, 65).

Kimsəyə vəfa qılmaz bu dünya,
Olur fəni, bəqa qılma bu dünya (1, 72).

“Dastani-Əhməd Hərami” əsərini xalq ədəbiyyatına bağlayan ən ümdə məqamlardan biri də onun sadə və aydın bir dildə yazılmasıdır. Əsərdə qəliz söz və ifadələr yoxdur. Həm XIII-XIV əsr üçün, həm də müasir dövrümüz üçün buradakı sözlərin hamısı deyə bilərik ki, hazır poetik fikirlər, işlək ifadələrdir. Bu həm də onu göstərir ki, əsər ərəb-fars sözləri ilə zəngin olan klassik şeir dilindən uzaqdır, əsərin tarixi daha öncəki zamana gedib çıxır. Əlyar Səfərli, Xəlil Yusifli öz fikirlərini elmi baxımdan əsaslı sayaraq əsərin dil-üslub xüsusiyyətləri haqqında yazır: “Əsər bədii mündəricəsi, məzmunu, məfkurəsi, habelə dil-üslub məziyyətlərinə görə xalq ruhunu ifadə edir, onun ürəyindən xəbər verir, nağıl və dastan ənənələri ilə səsləşir. Bu gün də elə folklor nümunələri var ki, həmin məsnəvini yada salır. “Kitabi-Dədə Qorqud” bu baxımdan xüsusilə çox səciyyəvidir. Poema quruluşu və mövzusuna görə də klassik məsnəvilərdən müəyyən mənada fərqlənir. Şair dastan-məsnəvi ənənəsindənə, nağılvari üsluba sadıq qalaraq birbaşa mətləbə keçir, qəhrəmanların əsil-nəcabəti barəsində xalq dastanları və nağıllarında olduğu kimi uzun-uzadı məlumat vermir (4, 244-245).

Metod. Məqalənin, daha dəqiq desək, bu araşdırmanın aparılmasında klassik folklorşünaslıq ilə bərabər, müasir folklorşünaslığın nəzəri prinsip və müddəalarına istinad edilmişdir. Bundan əlavə, məqalənin hazırlanmasında qarşıya qoyduğu

muz məqsəd və vəzifələrdən asılı olaraq, nəzəri-metodoloji mənbə kimi Azərbaycan və dünya alimlərinin bu sahədəki elmi təcrübə və nəticələrindən istifadə edilmişdir.

Əlyar Səfərli, Xəlil Yusifli müəllifləri olduqları “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kitabında Heydər Əliyevə istinad edərək o dövrü aşağıdakı kimi təsvir edib: “Böyük öndərimiz Heydər Əliyev Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi təkamülünü belə dəyərləndirirdi: “Klassik Azərbaycan ədəbiyyatı öz inkişafında insana böyük məhəbbətlə dolu olan ecazkar, fəlsəfi lirikanın orta əsrlərin ictimai və mənəvi buxovlar əleyhinə çevrilmiş üsyankar azad fikirli şeirin parlaq yollarından keçmişdir” (4, 12)

Nəticə. “Dastani-Əhməd Hərəmi” əsərinin bir daha müasir dövrün prizması yönündən tədqiq edilib yenidən elmi ictimaiyyətə təqdim olunması ədəbiyyata, mütaliyəyə marağı olan oxucular üçün dəyərli bir töhfədir. Əhməd Hərəmi üzərində fərq etməz, həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən qələbə çalmaq xeyirin şər üzərində qazandığı qələbədir, uğurdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Dastani-Əhməd Hərəmi. Tərtib edən: Əlyar Səfərli. Bakı: Şərq-Qərb, 2004, 120 s.
2. Qafarlı R. Mifologiya. 6 cildə, I cild. Mifogenez: rekonstruksiya, struktur, poetika. Bakı: Elm və təhsil, 2015, 454 s.
3. Rzasoy S. Müasir Azərbaycan folklorşünaslığı, 2 cildə, II cild. Sənətkar, mətn və mühit məsələləri. Bakı: Elm və təhsil, 2020, 308 s.
4. Səfərli Ə.; Yusifli X. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı: Ozan, 2008, 696 s.
5. Səfiyeva V. Akademik Həmid Araslıının folklorşünaslıq irsi. Bakı: Elm və təhsil, 2018, 156 s.

